

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЯК СУБ'ЄКТА ЖИТТЄТВОРЧОСТІ

Визначальною парадигмою діяльності сучасної людини є творчість. Від творчо-синтезуючої діяльності особистості залежить формування оновленої реальності, домінування принципів гуманізму, плюралізму думок, високої моральності та свободи. Це аргументує потребу в активізації творчого потенціалу кожного з нас і людства в цілому.

Перш за все, звернімося до структурних елементів особистості. Більшість дослідників у цій галузі схильні виділяти пізнавальні функції особистості (Б. Г. Ананьєв, Г. С. Костюк, К. К. Платонов та інші). Як відомо, одним із центрів, що визначає структуру особистості є її мотиваційна сфера, іншими є пізнавальна та емоційно-вольова, та епіцентром залишається свідомість як вершина особистісної системи. Особистісний підхід розглядає особистість як єдність внутрішніх умов та зовнішніх впливів.

Торкаючись питання творчих здібностей особистості, В. О. Моляко звертає увагу на здібності прагнення людини до оригінальності в рішеннях, пошуку нового, самостійності у досягненні результату, який до цього моменту був не відомий. Але щоб стати справді творчою особистістю необхідно поєднувати цю якість з іншими: наполегливістю, самокритичністю, гнучкістю мислення, вірою в себе, сміливістю, енергійністю та іншими. Отже, гармонійне поєднання загальних і спеціальних здібностей призводить до народження творчої особистості.

П. Едвардс вважав творчість найкращим засобом саморозвитку особистості. А ось концепція "життєтворчості", що була розроблена українськими філософами (П. П. Соболев, Л. В. Соханем, В. І. Шинкаруком) передбачає постійну працю суб'єкта над розвитком власної особистості через творчу діяльність, в наслідок чого людина відчуває себе частиною великого світу, за який вона несе відповідальність [4].

Метою цієї **статті** є розкриття сутності поняття "життєтворчість" та визначення ролі процесу життєтворчості у становленні особистості майбутнього вихователя.

Способом самопрограмування людини, її творчого особистісного здійснення є життєтворчість. Дослідники І. Г. Єрмаков, Л. В. Сохань визначають життєтворчість як мистецтво жити. Теорія життєтворчості передбачає розробку наукових методик щодо навчання вміння жити: самостійно й творчо здійснювати вибір стратегії свого життя, розробляти свої життєві плани, конструктивно впливати на перспективу життя, добирати та впроваджувати в дію засоби необхідні для реалізації індивідуального життєвого проекту [4, с. 157].

Зокрема, вчений І. Єрмаков до процесу життєтворчості включає такі складові:

- осмислення людиною власного призначення;
- розробку життєвої концепції та життєвого кредо;
- свідомий вибір життєвих цілей, оформлення їх у життєву програму,
- життєвий план;
- наявність необхідних умов для самореалізації сутнісних сил;
- рівень соціальної та психологічної зрілості;
- відповідальне ставлення до власного життя й до самого себе [4, 5].

Дослідники зазначають, що творчість є родовою властивістю як людства, так і окремої людини, однак у різні історичні епохи вона реалізується різною мірою. Саме на особистісному рівні формуються і реалізуються дійсні людські можливості, з яких і складаються можливості суспільства. Завдяки реалізації свого творчого потенціалу особистість здатна перетворювати світ.

Творчий потенціал визначається авторами як інтегруюча якість особистості, що характеризує міру її можливостей ставити і вирішувати нові завдання у сфері своєї діяльності, яка має суспільне значення. На хід формування та реалізації творчого потенціалу особистості впливають наступні чинники: природні передумови (задатки, загальна обдарованість), досвід (знання, уміння й навички), особливості характеру (вольові якості, самостійність, ініціативність тощо), мотивація (цілепокладання, саморегуляція тощо). Із взаємодії зазначених особистісних підструктур виростають творчі здібності особистості, тобто якості, які визначають її творчі можливості.

Основна сутність "механізму розвитку" творчого потенціалу полягає в тому, що основна потреба

розвитку виникає на вищих рівнях, а засоби її задоволення – на нижчих. Однією з характерних форм прояву цього механізму є творчість людини. Водночас творчий потенціал людини має бути проаналізований у сукупності з зовнішніми умовами як суспільно необхідними, а саме, з урахуванням вимог суспільства до життєдіяльності людини, які визначають соціальні умови для розвитку творчості, а також вимог, які висуваються до суб'єкта творчості. Таким чином, творчий потенціал особистості визначається як об'єктивними можливостями, так і внутрішньо-особистісними чинниками, де провідна роль належить здібностям і особистісному ставленню до творчості (І. Г. Єрмаков, Л. В. Сохань).

Зважаючи на те, що життєтворчість є особливим видом творчого процесу процесу, О. Ю. Пурло вказує на її специфічні характеристики, оскільки "результатом життєтворчості є онтологічно розташований в людині ідеальний (духовний, ціннісний, смисловий) продукт, який виражається в життєвій позиції особистості, що потенційно трансцендується поза межі власного "Я". При цьому психолог зазначає, що творіння свого життя – це не просто акт вибору між життєвими альтернативами, а приймання позиції, що сприяє здійсненню унікального життя – вибору становлення творчої особистості [5].

Ще одним важливим механізмом становлення і розвитку творчого потенціалу є самореалізація особистості. Самореалізація є перманентним станом високорозвиненої особистості. Віддаючи себе, свої здібності й сили діяльності, людина водночас здобуває їх у новій якості. В цьому виявляється діалектичний характер її розвитку.

На думку дослідників психології життєтворчості (І. Г. Єрмаков, Л. В. Сохань тощо), неодмінною умовою культури життя особистості, невід'ємною частиною процесу її самореалізації є добровільне і свідоме, засноване на наукових уявленнях про "картину світу" покладання гуманістичних за змістом життєвих цілей і планів.

На основі досліджень українських учених М. В. Коновальчук виокремила основні положення, на яких ґрунтується сутність поняття "життєтворчість особистості":

- життєтворчість можлива за умови розвитку всіх сфер особистості: духовної, емоційної, вольової, інтелектуальної, моральної тощо.

- життєтворчість пов'язана з активністю особистості – здатністю змінювати навколишнє середовище відповідно до своїх потреб, а також змінювати самого себе відповідно до певної системи власних цінностей, своїх можливостей, життєвих диспозицій.

- життєтворчість передбачає постійне набуття нових знань, вмінь, пов'язаних з самим процесом життя (вміння спілкуватися, встановлювати контакти, адекватно оцінювати свої можливості та умови середовища, здатність до нетрадиційного підходу у вирішенні проблем та ін.).

- життєтворчість пов'язана з поняттями "самоактуалізація", "саморегуляція", "самоздійснення", "самовдосконалення", "саморозвиток", "самосвідомість", "самоствердження", "самореабілітація", "самопрогнозування", "самоприйняття", "самоаналіз", "самооцінка" тощо. Сутність кожного з цих понять пов'язана з самостійністю особистості (самостійно планувати власну діяльність, самостійно приймати рішення й нести відповідальність за результати діяльності та ін.).

- життєтворчість – це особливе вміння і висока майстерність у творчій побудові особистого життя, що ґрунтується на знанні життя, його законів, розвиненій самосвідомості та володінні системою засобів, методів, технології програмування та здійснення життя як індивідуально-особистісного життєвого проекту [3].

Зважаючи на вищесказане, можна припустити, що пріоритетним важелем у формуванні культури життєтворчості особистості виступає освіта. Особлива цінність освіти як фактора формування цієї культури полягає в її творчо-комунікативній природі. Як зазначає Н. Богданова, "освіта як соціокультурний осередок створення світоглядно-ціннісних смислів життєдіяльності людини являє собою комунікативно-творче середовище формування фундаментальних характеристик особистості, на основі яких відбувається і буде відбуватися протягом наступного життя реалізація і самовтілення всіх форм її життєтворчої активності" [1].

Також важливу роль у становленні творчої особистості майбутнього педагога, його самореалізації відіграють самопізнання і самооцінка. У разі формування правильного образу "Я" (уявлення про себе, свої здібності, потреби, свій внутрішній світ), мисленої побудови бажаного майбутнього стає реальним і дійсно вільним подальше здійснення життєвих планів, реалізація творчих проєктів, професійне та особистісне зростання.

На нашу думку, особливої уваги потребує підготовка фахівців у сфері навчання й виховання підростаючого покоління – вихователів та вчителів. В. М. Ямницький висунув ідею інтегративного підходу до професійного розвитку особистості. Вчений стверджує, що "його особливістю є уявлення про симультанний характер розгортання особистісних, професійних та процесуальних аспектів онтогенетичного розвитку особистості та набуття статусу суб'єкта власної життєтворчої активності. При цьому професійний аспект є проєкцією завдань розвитку, що формуються на підставі психофізіологічних змін та особистісних новоутворень, на соціальну ситуацію розвитку, зміст якої полягає у набутті статусу суб'єкта професійної діяльності" [6].

Таким чином, життєтворчість – це вища форма виявлення творчих обдарувань особистості, що сприяє прояву її індивідуальності, оригінальному вибору людиною стратегій життя, розробці життєвих

планів і програм, вибору та використанню доцільних засобів, необхідних для реалізації індивідуального життєвого сценарію. Таке бачення проблематики утворює гуманістичну педагогіку духовного взаємовпливу поколінь, актуалізуючи у кожному вихователі відповідальність за процес народження творчої особистості дитини.

Використана література:

1. Богданова Н. Основні фактори формування культури життєтворчої особистості / Н. Богданова // Український науковий журнал. Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації. – № 2. – 2011. – С. 266.
2. Єрмаков І. Г. Педагогіка життєтворчості / І. Г. Єрмаков // Школа життєтворчості особистості: Науково-методичний збірник / ред. кол.: В. М. Доній (голова), соціально-психологія. – № 6, 2008.
3. Коновальчук М. В. Реалізація ідей педагогіки життєтворчості в контексті ноосферної освіти в Україні [Електронний ресурс] / М. В. Коновальчук. – Режим доступу: <http://do.gendocs.ru/docs/index-170423.html>
4. Психологія і педагогіка життєтворчості: навч.-метод. посібник / [ред. рада: В. М. Доній (голова), Г. М. Несен (заст. голови), Л. В. Сохань, І. Г. Єрмаков (наук. ред.) та ін.]. – К., 1996. – 792 с.
5. Пурло О. Ю. Екзистенційна криза як чинник формування творчої життєвої позиції особистості: автореф. дис. ... канд. психологічних наук: 19.00.01 – загальна психологія, історія психології / О.Ю. Пурло. – Київ, 2010. – 21 с.
6. Ямницький В. Професійний розвиток особистості в контексті психології життєтворчості / В. Ямницький // Український науковий журнал. Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації. – № 1. – 2010. – С. 94.

Анотація

В статті раскрыта сутність поняття “життєтворчество личности”, виділені составляючіе процесу життєтворчества, охарактеризовані механізми становлення і розвитку творческого потенціалу человека. Вниманіе сосредоточено на ролі життєтворчества в личностном і професіональному становленні будущего педагога.

Annotation

The article reveals the essence of the concept of "creating life", highlighted the components of this process, characterized mechanisms of formation and development of human creativity. The focus is on the role of the ability to create life in the personal and professional development of future teachers.

УДК 371.132

Корень А.

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Модернізація змісту професійно-педагогічної підготовки передбачає зміну зовнішніх та внутрішніх форм його виявлення. Подібні процеси розпочались в Україні в середині 90-х років ХХ століття під впливом складної сукупності зовнішніх чинників і, насамперед, політичної та соціально-економічної переорієнтації суспільства. Українська система освіти прагне змінити орієнтацію на інтеграцію до європейського освітнього простору. Це спонукає до розробки відповідної стратегії з урахуванням особливостей і досягнень вітчизняної системи освіти та віднаходження реальних можливостей зближення з європейською освітньою системою.

До соціальних передумов, що впливають на оновлення змісту педагогічної підготовки передусім відносяться рівень розвитку продуктивних сил і виробничих відносин суспільства. Йдеться про спосіб виробництва, матеріальне заохочення педагога, державну політику розвитку освіти, рівень демократизації суспільства тощо. Потреби поступального розвитку високотехнологічного суспільства полягають у формуванні соціального замовлення на відповідних висококласних фахівців.

Аналіз сучасного стану дошкільної освіти, підготовка студентів у педагогічних університетах підтверджують існування проблеми в задоволенні потреби дошкільних закладів нового типу у вихованні високоосвіченого, професійно компетентного вихователя дітей дошкільного віку та реальним станом системи професійної підготовки у вищих педагогічних навчальних закладах.

Процеси демократизації надають сучасному вихователю високі потенційні можливості впливати на формування особистості дитини. Реалізація цих можливостей залежить не лише від розвитку соціальних прогресивних тенденцій, але й від особистих якостей педагога. Реальну роль при цьому відіграють талант фахівця, любов до дітей, бажання працювати. Окрім цього, висота соціального положення професії педагога, її престиж обумовлені системою суспільних відносин, в яких живе та працює вихователь.

З проголошенням у 1991 році української незалежності розпочалася розбудова національної системи освіти. Одним із завдань перетворення стало формування національних ціннісних орієнтацій, національної свідомості та самосвідомості. Ціннісними орієнтирами освіти проголошені демократизм, гуманізм, відкритість світові, залучення до загальнолюдських засад моралі. Тоталітарна система орієнтувалася на пересічного вихованця, пересічного учня, пересічного студента, роблячи акцент на те, що колективне виховання є первинним і визначальним. Сучасна система дошкільної освіти визначається